

ВИКЛАДАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА І ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У 2026/2027 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Ю. Опанасенко

Предмет «Підприємництво і фінансова грамотність» – це міст у доросле життя; практичний курс, який відкриває учням двері у світ фінансової свободи, надихає їх сміливо створювати власний добробут, приймати мудрі фінансові рішення, брати відповідальність за власний фінансовий успіх. Саме тому останнім часом до нього зросла увага; у 2025/2026 навчальному році в Україні відбулося його впровадження для здобувачів освіти 8 класів Нової української школи. Із 2026/2027 навчального року учні продовжать опановувати предмет у 9 класі, поглиблювати фінансову грамотність, розвивати бізнес-мислення.

Викладання цього предмета в 9 класі, за словами Голови Національного банку України А. Пишного, є запорукою системного формування фінансових та підприємницьких компетентностей здобувачів освіти й фундаментом підготовки молоді до активної участі в економічному житті країни [9].

Нагадаємо, що вивчення цього предмета реалізується відповідно до Концепції «Нова українська школа», базується на Державному стандарті базової середньої освіти (2020 р.), у додатку 15 до якого (у межах соціальної і здоров'язбережувальної галузі) наведено компетентності для курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» [4].

Відповідно до Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти мінімальне навантаження з навчального предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» для 8–9 класів – 0,5 години на тиждень. Заклади освіти можуть збільшувати кількість годин на його вивчення з резервного часу [5].

У 2026/2027 навчальному році вивчення підприємництва та фінансової грамотності буде здійснюватися за чинними модельними програмами:

1. «Підприємництво і фінансова грамотність. 8–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. С. Ю. Панченко); наказ МОН України від 24.12.2024 № 1787; URL: <https://surl.lu/zlbmja>;

2. «Підприємництво і фінансова грамотність. 8–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. А. Я. Кузнецова, А. І. Довгань, О. В. Часнікова, О. П. Шніцер, О. В. Тригуб, Т. Д. Гірченко, О. В. Шабанова, А. М. Харченко, Н. Г. Нагайчук); наказ МОН України від 24.12.2024 № 1787; URL: <https://surl.li/yusfzx>;

3. «Підприємництво та фінансова грамотність. 8–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. І. В. Беспалько, Л. В. Войтицька, О. В. Тригуб, В. А. Ролік); наказ МОН України від 27.11.2023 № 1449; URL: <https://surl.li/zmrbeK>;

4. «Підприємництво та фінансова грамотність. 8–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Р. Р. Буяк, О. М. Гнатишин, В. О. Сухінська, Є. М. Сливка): наказ МОН України від 14.08.2024 № 1138; URL: <https://surl.li/flurcm>.

Модельні програми визначають зміст предмета та види діяльності, залишають право педагогам закладів освіти на їх основі розробляти власні навчальні програми. Щодо тем, які охоплені модельними програмами, то у 8 класі акцент робився на особистому та сімейному бюджетах, базових банківських послугах. У 9 класі пріоритетом стають інвестиції, страхування, створення власного бізнес-проекту, соціальна відповідальність бізнесу. Основними у викладанні підприємництва та фінансової грамотності мають стати кейс-метод та проектна діяльність.

За результатами конкурсного відбору (березень 2026) підручників для 9 класу, фінансування яких здійснює держава, до переліку увійшли підручники «Підприємництво та фінансова грамотність» таких авторських колективів:

- Т. Г. Гільберг, О. В. Суховій; ТОВ «Генеза»;
- А. Я. Кузнецова, О. В. Сидорова, В. О. Маслов, Л. Я. Слобода, Н. В. Дунас, Н. Г. Нагайчук, О. П. Шніцер, А. І. Довгань, О. В. Часнікова, І. А. Синя, Г. М. Наконечна, І. Р. Стеців, Г. Г. Поліковська, Л. Я. Криховець-Хом'як; ТОВ «УОВЦ „Оріон“»;
- О. Л. Пластун, С. Ю. Панченко; ТОВ «Видавництво „Ранок“»;
- В. А. Ролік, Л. В. Войтицька, О. В. Тригуб; ТОВ «Видавничий дім „Освіта“»;
- І. Б. Стеценко, О. О. Андрусевич; ТОВ «Видавництво „Світич“» [6].

Підручники є частиною запропонованих авторськими командами навчально-методичних комплексів, до яких входять також навчальні програми, календарно-тематичне планування, електронні додатки, навчально-методичні посібники для вчителів, робочі зошити, дидактичні матеріали, презентації, технологічні карти уроків тощо.

Практичним орієнтиром для вчителя під час підготовки до уроків підприємництва та фінансової грамотності є:

- рамка фінансових компетентностей дітей та молоді України (URL: <https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/ramka-finansovikh-kompetetnostei-ditei-ta-molodi-ukrayini.pdf>);
- інструмент з відбору фінансових компетентностей дітей та молоді України (URL: <https://surl.li/qzrfhh>).

Продовжувати впроваджувати та ефективно викладати обов'язковий предмет «Підприємництво і фінансова грамотність» допоможе цифрова платформа МОН України «Освіта для життя», яка є ресурсом для методичної та практичної підтримки педагогів. На платформі можна ознайомитися з такими матеріалами:

- концептуальними засадами соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі, яка розвиває важливі життєві навички, що допомагають, зокрема, опановувати фінансову грамотність та дбати про власний добробут;
- інтерактивним поступом, що дозволяє побачити розвиток знань та умінь здобувачів освіти, відфільтрувати їх за освітньою галуззю, освітнім рівнем, циклом навчання, наскрізними уміннями та ключовими компетентностями;
- таблицею «Реалізація ключових компетентностей у соціальній та здоров'язбережувальній освітній галузі» відповідно до циклів навчання;
- таблицею «Реалізація наскрізних умінь у соціальній і здоров'язбережувальній освітній галузі» відповідно до циклів навчання;
- таблицею «Я-орієнтири соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі» (я знаю, я розумію, я можу, я відчуваю, я ціную) відповідно до циклів навчання;
- путівником з оцінювання у соціальній і здоров'язбережувальній освітній галузі. Звертаємо увагу на те, що матеріали методичного посібника «Соціальна та здоров'язбережувальна

освітня галузь: як оцінювати в НУШ» містять практичні інструменти та види навчальної діяльності для формування та оцінювання результатів навчання. Педагоги можуть адаптувати їх до власних потреб або за зразком створити аналогічні завдання [3].

Крім того, МОН України запрошує освітян долучитися до наповнення платформи та подати власні матеріали (конспекти занять, приклади практичних кейсів) [2]. Наголосимо на тому, що освітянам обов'язково необхідно дотримуватися вимог *Закону України «Про академічну доброчесність», уведення якого в дію відбудеться 31.07.2026* [8], а саме – посилатися на використані джерела інформації, застосунки III тощо.

Наголосимо на тому, що предмет «Підприємництво і фінансова грамотність» має чітко визначену практичну спрямованість, яка реалізується завдяки залученню до діяльності до пошуку та аналізування інформації, висловлення власної обґрунтованої думки на основі конкретних фактів, прийняття рішення в різних життєвих ситуаціях, проведення досліджень, командна робота у процесі розроблення й реалізації проєктів.

Навчання учнів підприємництву та фінансовій грамотності буде цікавим, якщо його фундаментом стануть мотивація та реальні історії. Для цього варто використовувати методи дискусії, дебатів, «Шість капелюхів мислення», «Кейс-метод», «Знаю – хочу дізнатися – дізнався», «Мозковий штурм», SWOT-аналіз, інструменти «Дерево рішень», «Карта ідей», техніки «Аналіз помилок», рольові ігри, екскурсії, проєктну діяльність тощо.

Ефективності освітнього процесу сприятиме використання інноваційних педагогічних технологій, як-от особистісно орієнтованого й проблемного навчання, а також перевернутого навчання тощо. Особливо це актуально в умовах мінімального навантаження з предмета 0,5 години на тиждень.

Поряд із тим предмет «Підприємництво і фінансова грамотність» реалізує завдання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, він також передбачає широкі міжпредметні зв'язки з іншими освітніми галузями, як-от:

- мовно-літературна, українська та зарубіжна література: аналізування фінансової поведінки героїв;

- громадянська та історична, історія: виникнення грошей, податків; громадянська освіта: захист прав споживачів, соціальна відповідальність бізнесу;
- природнича, хімія: хімічна продукція в побуті – співвідношення ціни і якості (перевірка хімічного складу, розрахунок економії від купівлі концентратів або великої упаковки); фізика: енергоаудит пристроїв, інвестиції в енергозбереження;
- мистецька: пошук відповіді на питання «Чому деякі картини коштують мільйони», розроблення дизайну валюти, аналізування естетики банкнот;
- технологічна, технології / трудове навчання: визначення собівартості виробу, його ринкової ціни, потенційно чистого прибутку;
- математична: розрахунок відсотків, читання графіків та діаграм;
- інформатична: робота в табличних процесорах (Excel / Google Таблиці), створення презентацій, інфографіки тощо.

За результатами дослідження досвіду викладання предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» учителями 8 класів [1], 71 % респондентів зазначили, що матеріалів підручників повністю достатньо, але для підготовки до уроків вони користуються й додатковими джерелами. Саме тому радимо використовувати:

- сайт і соціальні мережі Центру фінансових знань «Талан» – (URL: <https://talan.bank.gov.ua/>);
- сайт і соціальні мережі Національного банку України (URL: <https://bank.gov.ua/ua/>);
- книги з фінансової грамотності українських та закордонних авторів [1].

Отже, упровадження предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» є дієвим механізмом реалізації Національної стратегії розвитку фінансової грамотності до 2030 року, оскільки сприяє формуванню у школярів ключових компетентностей, необхідних для відбудови економічно стійкої держави [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дослідження досвіду викладання предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» вчителями 8 класів : звіт за результатами дослід-

- ження (збірник типових слайдів). *Національний банк України*. 2026. 30 с. URL: <https://surl.li/eetgff> (дата звернення: 17.05.2026).
2. Освіта, яку створюють разом : платформа «Освіта для життя». *МОН України*. URL: <https://yakistosviti.com.ua/novyny/platforma-osvita-dlia-zhyttia> (дата звернення: 25.05.2026).
 3. Платформа «Освіта для життя». *МОН України*. URL: <https://educationforlife.mon.gov.ua/> (дата звернення: 16.05.2026).
 4. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : постанова КМУ від 30.09.2020 № 898. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://surli.cc/kjyyol> (дата звернення: 16.05.2026).
 5. Про внесення змін до типової освітньої програми для 5–9 класів загальної середньої освіти : наказ МОН України від 09.08.2024 № 1120. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://surl.li/dmiohm> (дата звернення: 16.05.2026).
 6. Про видання підручників (крім електронних) для 9 класу закладів загальної середньої освіти, які видаватимуться за кошти державного бюджету в 2026 році : наказ МОН України від 28.04.2026 № 702. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://surl.li/lnrdsq> (дата звернення: 18.05.2026).
 7. Про затвердження Національної стратегії розвитку фінансової грамотності до 2030 року : постанова Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 01.05.2024 № 542. URL: <https://surl.li/jptzbp> (дата звернення: 17.05.2026).
 8. Про академічну доброчесність : Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2026, № 13, ст. 35. Документ 4742-IX, чинний, поточна редакція — прийняття від 18.12.2025. Введення в дію – 31.07.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text>
 9. Учні 8–9 класів зможуть вивчати підприємництво і фінансову грамотність за підручниками Національного банку України. *Національний банк України*. URL: <https://surl.li/wdkxwx> (дата звернення: 17.05.2026).